

שבת

ביצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

שנפלו עקה"ש בקרבות רמת הגולן במלחמת יום כיפור, תשל"ד

פרשת ויחי, טבת תשע"ז

שנה שלושים ושמונה, גליון מס' 12

כניסת שבת 4:35

יציאת שבת 5:38

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, המחלקה למורשת ישראל

ישראל

"בן פרת יוסף, בן פרת עלי עין"

ידועה ברכת המיוחדת של יעקב אבינו לבנו יוסף: "בן פרת יוסף, בן פרת עלי עין" (מט, כב). יוסף נתברך בברכה מיוחדת, ששאר אחיו לא זכו לה. ברכה זו מושרשת לדורות. כאשר רוצים לברך בברכת הצלחה, או כשרואים דבר טוב, ישנם הנוהגים לאמרו על כך: "בן פרת יוסף", דהיינו, "בלי עין הרע". כששואלים אדם מן הישוב, מהי משמעות הברכה? תשובתו: ששמע מחסבתא שזוהי טגולה ל"עין הרע". מכאן עולת שתי שאלות:

- מדוע דווקא יוסף זכה לברכה מיוחדת זו?
- מה משמעות הברכה?

המדרש "אור חדש" מאיר פאור יקרות את משמעותה של ברכה זו: בזמן שעיקב הלך להקביל את פני אחיו עשו עם משפחתו, נאמר, שיוסף השתחוה ראשון ואחריו אמו רחל, הרי מטעם כיבוד אב נאם - ההורים צריכים להיות ראשונים ואחריהם הילדים.

יוסף עמד לפני אמו, הייתכן כי כך נהג צדיק? אלא, שיוסף אמר: אין קניי (נופח אימי בעולם, שמא הרשע נעשו) יתן עיניו בה. לכן, יוסף - הגבוה מאמו - השתחוה ראשון ואמו אחריו, ולפיכך עשו לא יכל לראות את רחל, אמו. בשל מעשהו זה, קילסו אביו ואמו: כשם שהסתרת את אמן מעיני הרשע, כך תסתיר מ"עין הרע" (פסיקתא רבתי).

הסבר נוסף לברכת יעקב ליוסף: חכמים אומרים, מי שאינו נותן עינו באשה זרה, מתברך. אי לכך, ברכו אביו: כשם שהסתרת את עיניך מאשת פוטיפר, כך תסתיר מ"עין הרע" (על פי מדרש "ילמדנו" ומדרשים אחרים).

מכאן, מובנת ההצדקה של ברכה זו ליוסף. ומהי משמעות ברכה זו? לפי פירוש המהרש"א: "בן פרת" - מלשון פרייה ורבייה, דהיינו, פריין ללא עיכובים וקשיים. "עלי עין" - עולה מן העין, שיש רמאה ומרפא למתברך והעין אינה שולטת על האדם (בבא מציעא פד, ע"א, על פי פירוש המהרש"א).

שבת יוסף מתברך בפריין ללא עיכובים וללא קשיים, ובפרי בטן בריא ללא חוליים וייסורים, וזאת, כיוון שהוא מוגן מ"עין הרע", כפי שכתוב "עלי עין" שהאדם יוצא משליטת "עין הרע".

במקורות חז"ל מסבירים, כי מבט עיניים שלילי על האדם - יכול לגרום לנוק כלכלי, חברתי, נפשי, גופני ורוחני, והצלחתו של שבת יוסף היא בכך שניצל מפגע שנקרא "עין הרע".

מהו התיקון ל"עין הרע"? לרצות בטובתו של החבר, לשמוח אתו בהצלחתו. "עין טובה", היא התשובה הישירה לאותה צרות-עין והיא תיקונה האמיתי.

מהנאמר לעיל נלמד, שמחד יש לשמור על עצמו מ"עין הרע" ומאידך להרבות ב"עין טובה". כדי להצליח במשימה זו, עלינו לשפר מידותינו ולהימנע מאנוה, קנאה ושאטא, כפי שמובא במסכת אבות (פרק ב, משנה יא), שלושה דברים מוציאים את האדם מהעולם: עין הרע, יצר הרע ושאלת הבריות.

חי חדד

גליון זה מוקדש על ידי הרב אברהם פוס ורעייתו שיחי
לע"נ האב, החותן, ר' מאיר ב"ר יהודה פוס ז"ל, נלב"ע ט"ז בטבת תשנ"ו

כמו כן נתקבלה תרומה מאת ר' יצחק רוטפלד נ"י,
לע"נ אמו, מרת דבורה רוטפלד ע"ה בת ר' חיים ז"ל, נלב"ע י"ז בטבת תשמ"ח

תנצב"ה

לאורם נלך / עורך: נפתלי יערי

"וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם" (ג, כא)

בחול המועד סוכות, פגשו את הצדיק הירושלמי - רבי אריה לוי זצ"ל, כשהוא מהלך באחת משכונות ירושלים. שאל אותו איש שיחו: מה לרב בשכונתנו? ענה לו רבי אריה: הולך אני לבקר את הרבנית בנגיס (אלמנתו של הרה"ג רבי ראובן בנגיס, אב"ד של העדה החרדית) וביקש את האיש להתלוות אליו בביקורו.

למראה פניו התמהות של האיש, אמר רבי אריה:

נוהג אני לבקר בימי חג ומועד את אלמנות הרבנים. כל ימות השנה, אנשים טרודים במלאכתם ואין האלמנות חשות כל כך בבדידותן. לא כן הדבר בימי חג ומועד, כאשר האנשים פנויים ואז זוכרות בוודאי האלמנות, ימים מקדם כאשר ביתן הקמה מרוב מבקרים, אנשי ירושלים שבאו להקביל פני רבותיהם ברגל כמנהג ועתה משנתאלמנו אין איש פוקד את ביתן והאלמנות ישובות בודדות בביתן ובודאי צערן מרובה. על כן, נוהג אני לבקרן דווקא בימי החג, כדי לעודד ליבותיהן העגומות.

על פי "איש חסיד היה"

"וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף, הֲנֵה אֲבִיךָ חָלָה" (מח, א)

כאשר חלה הצדיק רבי אריה לוי, אושפו בבית החולים "שערי צדק" בירושלים. בדיקות הרופאים העלו, כי הוא חולה במחלה ממארת שישוריה גדולים וכי אין סיכוי שיחלים ממנה. הרופאים שטיפלו בו החליטו, כי עליו להשאר מאושפז בבית החולים. רבי אריה ביקש, כי יאפשרו לו מידי פעם לחזור לביתו. הרופאים הסכימו לכך, בתנאי שר' אריה יגזור על עצמו מנוחה מוחלטת, לא יקבל קהל ולא יעסוק בענייני החסד בהם היה רגיל לעסוק כל ימיו.

רופאו האישי של רבי אריה - ד"ר שוסהיים, שהיה הצעיר ברופאים שטיפלו בו, הבין שר' אריה לא יוכל לעמוד בגזירה זו ולכן התיר לו להמשיך בפעולותיו הקודמות, כל עוד הוא חש כי ביכולתו לעסוק בכך. הסביר ד"ר שוסהיים: הבנת, כי עבור רבי אריה מנוחה גרועה יותר מפעילות, שהרי עבורו לראות אדם זקוק לעזרתו והוא אינו מסייע בידו, תגרום להחמרת מחלתו במקום להקל עליה.

על פי "צדיק יסוד עולם"

בסיוע כולל "יד ברודמן" רחובות

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוס, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה והיגיון, בית שפירא, רחובות

טלפון: 08-9412048 054-4233783
אתרנט באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
הדפסה: דפוס ש.הר. רחובות טל. 08-9475106

מה הקשר בין יוסף, לזכותנו על א"י?

בפרק ג, פסוק כג נאמר: "בני מכיר בן מנשה ילדו על גרני יוסף". כלומר, נכדו ונינו היו בוגרים עד בחייו, והיו דאי גם חכמים וחרוצים קטבים. יוסף ודאי הטיל עליהם משימות שונות. לנחה זו יש עדויות בתנ"ך: בדברי הימים-א, פרק ז, בתנאי שושלת אפרים, נאמר: "ובני אפרים... הנקנום אנשי תלמודים בארץ, כי ירדו לקחת את מקניהם" (מסוקים כ-א). מובא ב"דעת מקרא", ש"החולדים בארץ" הם חלק מבנעמי אפרים, שהתיישבו בארץ עוד בימי יוסף! ויתכן כן בשמך המקור: "ובנו (של אפרים) יוסף, ונתקן את בית חורון התחתון ואת העלוין" (מסוק כז) ומקומות אלו הם בגבול הדרומי של נחלת אפרים. ואם היא בונה ערים, היא דאי עשתה זאת על שטחים שבבעלות המשפחה (כי לא רצתה להסתובב עם בניו...)...

וכן נאמר בספר יהושע (זו, א): "וניהו הגורל למשנה מנשה, כי הוא בכור יוסף, לקיבו כבור מנשה אבי הגלעד, כי הוא היה איש מלחמה ניהו לו הגלעד והבשין. ובספר במדבר (לב, לו-טז) נאמר: "ויולכו בני מכיר בן מנשה גלעדו ונקלדדו, ויורש את הקמרי אשר בה. ויתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה, וישעב בה. ויאיר בן מנשה חלק ונקלדד את סוגיקים, וניקרא אַתְקֵן מֵת אירי". ועל מסוקים אלה אומר תלמיד הרשב"א (כמובא ב"דעת מקרא", בהקדמה לספר בראשית, עמוד 94): "שכל הפרשה המדברת בנחלות המשפחות הקרויות שם 'בני מנשה', ההולכים וכובשים

חבלים שלמים בצמון הגלעד והבשן, וקוראים אותם על שמו (גלעד, חוות איר, נחף). הן מסופרות לשעבר (על מה שקרה בעבר הרוק, וכיבושים אלה הם)... מה שעשו הם (עוד בחיותם) במצרים... עוד בימי שלוטו של יוסף, שהיה מלך על הארץ. וכשמת יוסף ואחיו, נתחזקו האומות, ונקחו גשור ורם שחיו גוים, ותפשו את חוות אירי".

גם רבי יהודה החסיד (מובא שם, עמוד 95) אומר: "אבי היה מוכיח מדברי הימים (כני"ל), שכל זמן שהיו ישראל במצרים, היו לפעמים חולכים לארץ ישראל על קרקע יעקב אבינו, והיו בונים שם כרכים. ואני סבור, שדווקא זרע יוסף היו עשין, ולהם היה רשות מפרעה, כי מחמת קבד יוסף, פרעה נוהג בהם כבוד, לתקן ולחזק את ירושתם..."

הנה לנו נדבך נוסף בשאלת זכותנו על הארץ. מסתבר, שיש לנו זכויות גם בעבר הירדן המזרחי והגולן, עוד לפני שמשו כבש אותם. עתה נתן לומר, בעצם, שהוא שיהיה אלוטם מעוג וסיחון, וכלו הוא וננס לבני מנשה מחוץ לגורל, כי זה מחורר להם. אני מניח, שאת כל הפעילות הגייל זים ו"דחף" יוסף, והוא בעצם משה"י "גדול" את משעי האבות, לעשות "יזוקה" על הארץ גזרות.

מנחם אדלשטיין

פינת הרגלה

"לחם משנה" - מה בוצעים?

א. **מסכת שבת** (ק"ו, ג) מובא: "אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא דנקט פתגמי ובצע פתגא, אמר יקטו חתיב (שמות טו, כב). רבי זירא בצע אכולה שירותיה. אייל רבינא לרב אשי: והא מתחוי כרעבתנותא! אמר ליה: כיון דכל יומא לא עבדי והוא יתאזר, מה מתחוי כרעבתנותא?".

רב כהנא היה לוקח שתי חלות והיה בוצע רק על חלה אחת. הוא נהג כך, משום שכתוב "יקטו" - משמע, שרק בשעת האחיזה צריך להחזיק שתי חלות, אך אין צורך לבצוע את שתיהן.

ר"ש פירש, שרבי זירא בצע פרוסה גדולה, ורב אשי מסביר שזה לא נחשב כרעבתנות, כיוון שרק בשבת נהג לעשות כן ולא בשאר ימות השבוע. כן פירש הרמב"ם (ברכות ז, ג) ו**הוטו** (סימן רעד). אך הרשב"א חלק על כך ופירש, שרבי זירא נהג להיפך מרב כהנא וסבר, שיש לבצוע

הרב אריה ויזל

שיח באור החיים

ויאמר: מי אלה?"

יעקב אבינו מבקש מיוסף להקבר בארץ ישראל. לאחר שיוסף נשבע בפניו שכן יעשה, מברך יעקב אותו ואת בניו. בתוך דבריו, שואל יעקב את יוסף מי אלו בניך.

רבי חיים בן עשר מקשה, הרי שבע עשרת שנה היו יושבים מנשה ואפרים לפני יעקב ולדומים ממנו תורה, אם כן, מדוע שואל יעקב מי אלה? יקשה, והלא היו שנה היו יושבים לפניו ללמוד תורה ואין שואל עליהם?"

הכמניו במדרש מתרצים, כי ראה יעקב אבינו שעתידין לצאת מהם רשעים: "נקדם בן נקט ואחאב בן נקרי - שעבדו עבודה זרה - ויצאו מאפרים, ויחאו ובניו ממנשה.

"ורבותנו ז"ל אמרו (נחמה), כי ראה בהם ראיית שקליית. שעתיד לצאת מהם רשעים, וזה דרך דרשי.

על כך, מפרש הגאון, כי שאל יעקב את יוסף, כיצד יתקן שם פניו יצאו רשעים בעתיד.

בעל היאזר החיים, נעזר, מפרש והאמר במדרש הוא על דרך הדרש. לידו, צריך לפרש על דרך הפשט, כי ראינו של יעקב נחלטה. על כך, למרות שהייתה לעקב תיכרות מוקדמת עם בני יוסף, כאן לא הצליח לחוות אותם. "וצריך לפרש הכתוב כפי פשוטו. והוא, כי גילה לו הכתוב, שיעקב קבדו פניו מוסק, שלא היה יכול לראות ולהכיר. ולדו זה, הגם שראה שני בני אדם עומדים לפניו, לבד יוסף

שעמו היה מדבר והכיר לצד שהודיעוהו שאמרו לו (שם, פסוק ג): יהנה נכך יוסף! כאמור למעלה, והבנים לא הכירים, לה פשאל פשאל עליהם מי אלה?"

תירוץ נוסף הוא, כי יעקב ידע מי אלה. שאלתו הייתה, כדי להריבות התיבה והקרבה אליהם. יעקב ידע, שאם ישאל את יוסף "מי אלה", תשובתו של יוסף תהיה קביהם. מתוך כך תתעורר האהבה והחיבה אליהם: "יעד אפרש, שתמוכן יעקב לעורר אהבת האב על הן קודם לנקדם, כדי שתהיה הברכה בתגבורת האהבה והחיבה. ולזה שאל מי אלה? כדי שישמע מפי בן החביב אצלו למרו קבני הסי' ונקמו מעיני לחם, והוא טוד (ורמזה לא, יט) מטדי דקרי בו ונוי' כחם ונקמטו ונוי' "מיאור החיים", בראשית מת, ת, ד"יה פנקא שראל).

רבי חיים בן עשר מצוין, כי במקומות נוספים מצעו, כי הקרבה גורמת לכרחה משמק חלב. כך מצעו אצל יצחק שרצה לברך את יעקב, ביקש מהאחרון להתקרב אליו על מנת שישקו וכן הגבר לקרבו, וממילא הברכה תהיה משמקא דליבא: "יזוח מדרך הורעה בתוך בל לבו, לעורר הדברים הלחיה חלב לברך בכל לבו. וכן תמצא בששה יצחק, כשרצה לברך יעקב היה מקרבו אליו ואמר לו (ותולדות כו, כו): קשעה נא וקשעה לי קבני, וזה מדברים המעוררים... וכמו כן האדון משת, בחר לו לעורר אהבת לבו אליהם, ממה שיה קבכם וקשעה אותם. ונפשו הקדושה תתלהב לאהוב אחיך עליו, וזה אחר משלמות אהבתו בהקדושה ברוך הוא" ("מיאור החיים", דברים

לב, ד, ד"יה פנח וחופיט.

כך גם מוסר רבינו בחר לאהוב את עם ישראל, בגלל שהקב"ה אוהב את העם. כיוון שאהב את בני ישראל האהובים על ידי הקב"ה, התגברה אהבתו של משה את אלוקו.

הרב אבי שיש

"מסרף בני עליית"

"גור ארנה ויהנה מסרף בני עליית, קרע נכך פארנה וקלביא מי ויקימו". (מט, טו), כך מברך יעקב את בנו יהודה, המעומד להיות המנהיג הבלתי מעורר, המשיח שכולם מצפים לו, המבשר את אחרית הימים והמלכת שלטונו של ריבון העולמים "במלכותיה ויקריה". מהי התכונה המרכזית, המסבירה את יהודה להיות ה-מנהיגו התכונה העיקרית, היא היכולת להכיר בטעות ולחזור בתשובה. כך אומר המדרש (בראשית רבה, פרשה צט, קטע ז): "מסרף בני עליית - מסרף של יוסף עלית ונתעלית, מסרף של תמר עלית ונתעלית". אם אנו מתייחסים דווקא להיבט החזרה בתשובה, הרי קדם ראובן ליהודה כמו שאומר המדרש (בראשית רבה, וישיב, פרשה פד, קטע טו): "ויקשבו ראובן אל הבור' (לו, כט), והיכן היו: רבי אליעזר ורי הושע: רבי אליעזר אומר, פשקו ובתעניתו". על מה התענה ראובן? על מעשה בלחה שגבלל יצועי אביו, דבר שעליו מוכיחו יעקב (מט, ז): "פחט פמיס אל-תוטר, כי עליית משקביו אקבד, אז חלקת בוצעי עליה". אם כך, מדוע מערף יהודה על ראובן?

ישנה חזרה בתשובה, שבעקבותיה תבוא השאלה: "וימה" לחאה?" לייחן תתקנו התשובה! האם נשאר באותו מקום, או נתרוםם למעלה מתוך התשובה! דבריו של יעקב ליהודה,

"חנוך לנער"

ברור שהחיתרון של יהודה הוא "עליות". הפילה הייתה בסיס לעלייה מחודשת, כפי שראינו גם בדברי המדרש. ראובן חזר בתשובה, עסוק בשקו שלו ובתעניתו שלו. הוא עסוק בעצמו, מבלי לקשור זאת עם משהו, או משוה אחר. יהודה לכל אורך ההיסטוריה, כאשר הוא נכשל, חזר בתשובה, כאשר הוא בוחן מהן ההשכלות. כך זה כאשר "מסרף בני עליית" וכך זה במעשה תמר כאשר המדרש מעיד עליו "עלית ונתעלית". כך זה כאשר בדורות הבאים, דוד חזר בתשובה במעשה בת שבע (שמואל-ב יב, טו): "ויקשש דוד את האלקים בצד הנקור, ונקם דוד צום וקא נלו וקשכ ארצה", כאשר בעקבות חזרתו בתשובה נולד שלמה, שיה קורא לו ודיקנה (שם, פסוק כה). כך זה כאשר דוד חזר בתשובה, בעקבות מניין העם (שמואל-ב כד, יז): "ויאמר דוד אל-דג צר-לי מאד, נקלה-נא קבדי-ה-כי-בנים חמוני תקמי ונקב-אקדם אל-אפלה".

המנהיג האמיתי, אינו זה המציג את עצמו כסלילי שקולה תכלת, אלא יודע להורות במעשיו, לחזור בתשובה, כדי להמשיך לבנות את הבניין.

נפתלי יערי